

Asia: VN/32207/2022

Hallituksen esitys etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotuksia ja pitää niitä perusteltuina. Käräjäoikeus toteaa yleisellä tasolla seuraavaa.

Tuomioistuinmenettelyihin vaikuttavissa uudistuksissa on tärkeää huolehtia tuomioistuinten yhteiskunnallisen aseman, arvovallan ja lainkäyttöä kohtaan koettavan uskottavuuden ja luotettavuuden säilymisestä. Samanaikaisesti tulee huolehtia siitä, että tuomioistuimet pysyvät mukana yhteiskunnan digitalisaatiokehityksessä ja pystyvät lainsäädännön ja käytössä olevan teknologian puolesta tarjoamaan laadukkaita, tehokkaita ja joustavia mahdollisuuksia osallistua oikeudenkäynteihin ja sovitteluihin. Sanotut tavoitteet eivät ole vastakkaisia.

Yhteiskunnan digitalisaatio ja etäyhteyksien mahdollistama teknologia etenee nopein kehitysaskelin. Viime vuosina etäyhteyksien käyttö on lisääntynyt voimakkaasti myös tuomioistuinmenettelyissä. Saadut kokemukset ovat olleet pääosin positiivisia. Pääosa kansalaisista ja muista oikeuspalveluiden käyttäjistä on arjessaan tottunut käyttämään uutta teknologiaa ja sen mahdollistamia ratkaisuja, muun muassa etäyhteyksiä. Tuomioistuinmenettelyjen uskottavuuden kannalta on tärkeää myös se, että tuomioistuimet kykenevät modernisoimaan toimintaansa.

Digitalisoituneessa yhteiskunnassa välittömyysperiaatteen toteutuminen ei välttämättä aina edellytä sitä, että oikeudenkäynti käydään oikeustalossa istuntosalin seinien sisällä. Olennaista on, että tuomioistuinmenettely, olipa se toteutettu perinteisellä tavalla tai etäyhteyksin, toteutetaan siten, että tuomioistuimen jäsenillä ja muilla istuntoon osallistuvilla on mahdollisuus laadukkaaseen vuorovaikutukseen ja tarpeellisten havaintojen tekemiseen. Ammattimaisesti toteutettuna myös osin tai kokonaan etäyhteyksin toteutettu menettely takaa osallistujille kokemuksen siitä, että he ovat tulleet nähdyiksi ja kuulluiksi.

Tulossa olevan todistelutalenneuudistuksen myötä suullinen todistelu tullaan pääsääntöisesti ottamaan vastaan vain yhteen kertaan, käräjäoikeudessa. Tämä muutos asettaa erityisiä vaatimuksia sille, millä tavalla oikeudenkäynti käräjäoikeudessa toteutetaan ja kuinka laadukkaasti todistelu otetaan vastaan niin sisällöllisesti kuin teknisestikin. Näihin seikkoihin tulee kiinnittää huomiota, mutta niiden varjolla väistämätöntä kehitystä, tässä tapauksessa etäyhteystekniikan hyödyntämistä

vielä aikaisempaa suuremmassa määrin, ei tule perusteitta rajoittaa. Välttämätöntä on kuitenkin huolehtia siitä, että tuomioistuinten käyttöön valjastetaan nyt ja jatkossa uusimmalla tekniikalla toteutetut ratkaisut.

Mitä mieltä olette ehdotetuista pykälistä, jotka koskevat tuomarin osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä (OK 2:15-16)?

Käräjäoikeus kannattaa ehdotuksia ja pitää niitä perusteltuina seuraavin huomioin.

Ehdotetut kriteerit tuomioistuimen jäsenen etäosallistumiselle ja etäoikeudenkäynnille on asetettu asianmukaiselle tasolle ja antavat soveltajalle riittävästi harkintavaltaa.

15 ja 16 §:ien sanamuodon mukaan päätöksen tekee tuomioistuin, vaikka 15 §:n perustelujen mukaan päätösvalta on puheenjohtajalla ratkaisukokoonpanoa kuultuaan. Tämä ristiriita on syytä selkeyttää.

16 §:n sanamuoto ”tai perustellusta syystä myös muun asian suullinen käsittely” vaikuttaa epäonnistuneelta. Käräjäoikeus on ymmärtänyt ehdotuksen pykälän perusteluiden perusteella siten, että etäoikeudenkäynti on mahdollinen myös rikos- tai riita-asian pääkäsittelyn osalta. Pykälän sanamuoto - ”muun asian” - ei kuitenkaan näyttäisi sitä mahdollistavan, koska pykälässä on aiemmin mainittu rikos- ja riita-asian suullinen valmistelu. Käräjäoikeus ehdottaa esimerkiksi seuraavaa muotoilua: ”tai perustellusta syystä rikos- tai riita-asian pääkäsittely taikka muun asian suullinen käsittely”.

Tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön mukaan valmisteluistunto voidaan pitää puhelinvalmisteluna, ts. ilman näköyhteyttä. Käräjäoikeus ehdottaa tuon vaihtoehdon säilyttämistä ennallaan myös jatkossa siltä varalta, että puhe- ja näköyhteys ei ole aina ja kaikissa tilanteissa käytettävissä.

Mikä on mielipiteenne etäoikeudenkäynnin julkisuutta koskevasta pykälästä (OK 2:17)? Pidätkö asianmukaisena, että julkisuuden toteuttamisen keinot jätetään tuomioistuimen harkintaan?

Soveltamistilanteiden moninaisuuden vuoksi on perusteltua jättää tuomioistuimille harkintavaltaa.

Mitä mieltä olette todistelun vastaanottamista etäyhteydellä koskevan momentin (OK 17:52.1) lisäedellytysten kumoamisesta?

Käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa.

Mielipiteenne ilman näköyhteyttä tapahtuvaa kuulemista koskevista momenteista (OK 17:52.2-3)?

Käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista oikeudenkäymiskaaren ja rikosoikeudenkäyntilain pykälistä, joiden nojalla asianosaisen osallistuminen oikeudenkäyntiin voitaisiin määrätä toteutettavan etäyhteyden välityksellä (OK 12:8.5 ja ROL 8:13.5)?

Käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa.

Mitä mieltä olette pakkokeinojen ja poissalon seuraamusten käyttöalan laajentamisesta koskemaan etäyhteydellä tapahtuvaa valmisteluistuntoa (OK 5:15 d ja ROL 7:14 a kumoaminen) ja kattamaan osallistumisen etäyhteydellä myös muualta kuin toisessa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona (OK 12:8.4 ja ROL 8:13.4)?

Käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa.

Mielipiteenne etäyhteyden käyttöalan laajentamiseen koskemaan tunnustamisoikeudenkäyntiä (ROL 8:13.5 kumoaminen)?

Käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa.

Onko teillä muuta lausuttavaa esityksen johdosta?

OK 12:8:n ja ROL 8:13:n sisältö on sama, mutta käytetyt sanamuodot eroavat toisistaan. Ehdotetaan harkittavaksi sanamuotojen yhdenmukaistamista.

Turtiainen Kari

Oulun käräjäoikeus - Lausunnon ovat laatineet kärjätuomarit Sari Leppäluoto ja Heikki Sneck sekä laamanni Kari Turtiainen.